

LA NOSTRA TERRA

REVISTA MENSUAL DE LITERATURA, ART I CIÈNCIES

UN CINQUANTENARI

El dia 18 d'aquest mes ha fet cinquanta anys la Societat Arqueològica Lulliana. Mig segle ha que fou fundada aquesta benemèrita entitat, orgull de les nostres lletres i de la nostra regió.

Ara fa cinquanta anys que uns quants enamorats fervents de la nostra història i de la nostra arqueologia acordaren constituir-se en grup i mancomunadament treballar per l'enaltiment de Mallorca, arreplegant tot el que el temps desfeia i furgant dins els arxius per treure al sol de la cultura les esplendors passades.

Mal podien pensar els que llavors, en plètorà d'afanys i entusiasmes, començaren la incerta tasca, que el seu llegat hagués d'abastar la fita que avui s'assenyala a Mallorca amb lletres d'or. Aquells fundadors benemèrits, desapareguts del món dels vius, ens han deixat, producte dels seus sacrificis, un vertader tresor, i el seu record, en aquests moments de commemoració, ha de despertar la nostra gratitud i ens ha d'ésser estímul, espill de fe, d'energies i d'esperances.

Poques Societats poden, com l'Arqueològica Lulliana, presentar un actiu com el seu. Amb escassos mitjans econòmics ha bastit un temple al nostre passat; pedra a pedra l'ha anat aixecant amb augusta volada, i cada pedra és d'or de Mallorca, i cada historiador i arqueòleg d'aquest mig segle darrer hi ha duit la seva i l'ha posada a la renglera.

El Butlletí d'aquesta Societat—el més antic de la regió, i el més antic d'Espanya dintre de la seva especialització, llevat el de la Reial Acadèmia de la Història,—integrat actualment per XXII toms acabats, i l'actual a mig confeccionar-se, il·lustrat amb profusió de gravats, dibuixos i làmines en color, constitueix una valuosa col·lecció de monografies sobre art, història i arqueologia, la font d'on raja més abundosa i pura l'aigua que ha de nodrir el fruit del pervindre, el consultor més seriós dels investigadors, la porta que mena de dret a les regions ignotes.

El Museu arqueològic, on ha anat arreplegant aquesta Societat el producte de la seva perseverància i del seu sacrifici, és avui, sens dubte, el museu més important de Mallorca, i quasi podríem dir que l'únic que pugui desvetllar interès a l'erudit.

La Societat Arqueològica Lulliana també, a vegades, ha intervingut i no ha decantat la qüestió pública, i la seva intervenció ha deixat bells rastres dins la cultura popular i el seu significatiu i honorós segell en diversos indrets de la nostra riquesa monumental i històrica.

Darrerament, aquesta entitat, que està organitzant actualment el IV Congrés d'Història de la Corona d'Aragó, i que gràcies al seu prestigi promet ésser un èxit clamorós, ha hagut de passar angoixes i sobresalts, i deim que ha hagut de passar, perquè l'encert de les seves Juntes ens ha obert l'ànima a l'esperança i a les clarianes del bon temps. Incomprensions i tossuderies, que ja no s'haurien de recordar mai més, han posat a prova la fortalesa social d'aquesta entitat, però el seu prestigi i la seva història han desfet els obstacles posats al seu camí, i avui confiam que la seva vida seguirà avant com sempre i amb més empena que abans i que uns i altres hi han de posar tot el seu interès i hi han de contribuir amb tot el seu esforç.

A totes les Corporacions oficials de Mallorca, a totes aquelles persones i entitats que estimin la nostra història i la nostra arqueologia, LA NOSTRA TERRA els demana l'ajut moral i material a favor de la Societat cinquantenària, a fi que aquesta pugui desenrotllar com cal el programa que els seus benemèrits fundadors traçaren a honra de la cultura regional.

Aquesta Revista, fervent admiradora i col·laboradora en la tasca de la Societat Arqueològica Lulliana, es complau d'aquest cinquantenari que s'està celebrant i, tot enviant l'enhorabona als elements directius de tan benemèrita entitat, fa vots perquè la celebració del centenari sigui tan honrosa com la fita actual.

MISTRAL

Dels diversos centenaris que s'esqueien en 1930, dos tenien per a nosaltres especial significació: el Romanticisme i Mistral. Del primer,—del qual una rica complexitat i pregonesa de matissos impedeixen de reduir a un sol any determinat el centèssim aniversari,—no n'hem arribat a fer, encara, entre tots, el cas merescut. Del segon, del gran nom de Frederic Mistral, sí que ens n'hem recordat. I si no l'homenatge degut a una figura sota de tants d'aspectes exemplar, hem posat al manco d'acord, en honor seu, la nostra fervorosa admiració a la seva obra puríssima de poeta, amb l'amor i devoció a l'idioma patri, passió que anima com una febre encomanadissa els seus poemes i la seva vida tota.

Aquest homenatge d'una hora o d'un dia, però, sense més transcendència que una gasetilla recordatòria i la delectació literària d'un instant fugisser, no seria res si no poguéssim retreure un altre homenatge, més callat i continuat, però més transcendent i eficaç, de Mallorca al patriarca de Provença. I aquest altre homenatge latent i durador és la part magna, verament lleonina, que serà deguda als nostres poetes—Maria Antònia, Guillem Colom,—en la catalanització de l'obra mistraliana total, anostració decidida amb franc impuls al continent aquest any del centenari.

Poques figures de la literatura universal podien aspirar a veure acollida amb tan rara unanimitat la seva transfusió completa a la llengua d'un país, com en el de llengua catalana la de l'autor d'aquesta gemma humanament perfecta que és el "Mireio". En Mistral, al poeta, al patriota, a l'home és impossible d'atançar-s'hi sense estimar-lo, per efecte d'aquella exemplaritat abans retreta. Patriota, ell és exemplar per l'alta qualitat de l'ideal renadiu que intentà infondre amb generosa dedicació de tota la vida en la de la seva terra. Home, és en ell de preuar, amb la humilitat essencial d'una bonhomia que no torbaren mai les boires de l'altura, aquella pristina honestetat religiosa pastada amb les més pures essències cristianes d'una tradició secular. I del poeta, ¿resta tal volta qualque cosa per dir? La comunió del seu art amb la naturalesa del país, la frescor inimitable dels moments de gràcia multiplicats en la seva abundosa producció, el domini de la tècnica i de l'idioma, tot ha estat repetidament escandit i lloat. I per damunt tot, Mistral ha d'atreure encara l'envejosa admiració de les nostres generacions, encongides en un fàcil quietisme materialista, per aquella fe amb que va fer planar damunt del seu poble, amb les ales del geni, l'ombra meravellosa del seu somni de poeta, somni de grandesa i d'immortalitat.

MISTRAL I LA SEVA OBRA (1)

Si, fora del Llenguadoc, existeix en el món un país que pugui entendre i capir per complet la personalitat del gran Mistral, aquest país és Catalunya. Comunitat d'origen, analogia de vicissituds històriques, germanor de temperaments, estret parentiu d'idioma, tot quant pot fer vibrar la simpatia entre dos pobles, tot quant pot constituir-los no sols en germans sinó en bessons, tot això existeix entre Catalunya i Provença. La magnitud del geni de Mistral no és, doncs, ni podria ésser per a nosaltres cosa purament estrangera i forastera. Té quelcom de símbol, encarnació i patriarcat de la nostra pròpia llengua i literatura reviscudes i rejuvenides. Gràcies a ell (com gràcies a Jasmin, l'inefable poeta gascó) aquestes malestrugues parles d'oc ingressaren de bell nou, triomfalment, en les regions del gran art, de l'art suprem i exquisit amb què es delecten en tota la terra les porcions més elevades de la humanitat (2).

Però en cap dels pobles de l'Espanya llevantina tingué Mistral tan fidels devots com aquí. Mallorca pel seu mar, pel seu cel, per certes similituds de llenguatge, ambient i fesomia, és entre els pobles d'idioma català, el més afí a Provença; per això li ha begut els alens a la poesia mistraliana, i li ha tocat l'honor d'incorporar-la a la nostra llengua. La primorosa traducció de Maria-Antònia Salvà ha convertit Mistral en hoste familiar dels fogars de Mallorca (3).

Per això els que l'estimam de cor, aquesta Mallorca—una mica per damunt les necessitats peremptòries del turisme i de l'esport—en aquest temps de crisi de l'esperit, ens feim un deure sagrat de celebrar la memòria del gran Mestre, en el primer centenari del seu naixement, com la d'un numen tutelar i propici. Ens dol única-

(1) Conferència llegida al "Círculo Mallorquí" el dia 17 d'aquest mes en la commemoració del Centenari del naixement del poeta, organitzada per l'"Associació per la Cultura de Mallorca".

(2) MIQUEL S. OLIVER, *Mistral i Catalunya*, Obres catalanes completes, vol. IV Barcelona, Il·lustració Catalana.

(3) JOAN ALCOVER, *La juventud de Mistral*, Obres completes, vol. III. Barcelona, Il·lustració Catalana

ment la manca de forces adequades per arborar decorosament als ulls de tothom el pes de la seva glòria. Sóc el darrer dels poetes de Mallorca, i si m'exigissin els justificants de la meva presència en aquesta festa, pocs podria presentar-ne,—com no fos la meva traducció rimada del màgic poema “Nerto”, una de les filles espirituals predilectes del geni de Mistral. En la tasca ímproba de presentar a la vostra consideració la figura del gran home que tan meravellosament sapiguè encarnar la seva terra, sols un amor ardent pot sostenir-me: el de la nostra llengua, germana de la del gran poeta, aquesta llengua fecunda que es mou i es desperta dins nosaltres mateixos com una gelosa divinitat indígena i per la que treballam de sol a sol amb una voluntat incoercible, fidels a la tradició d'una alta escola.

Aquest amor a la llengua nadiua, que quan s'encarna en el geni solleva les races i ressuscita els pobles, fou el que empenyé Mistral en la seva llarga carrera fecunda d'apòstol i de poeta. No sé cap home al món tan íntegrament votat als destins de la parla del seu poble. Nascut, com en senyal d'altres predestinacions, el dia del naixement d'Aquella per la que el Verb es féu carn (8 de setembre de 1830), a Mallana, a ran mateix d'Arles, cor de Provença, nodrí la seva infantesa amb les rondalles i les tradicions de la terra. “És amb aquestes cançons i contarelles—diu en les “Memòries”—que els nostres pares ens ensenyaren en aquell temps de parlar la bona llengua provençal, mentre que avui dia ensenyen els infants talment com si fossin bords, sense lligams ni arrels dins la seva terra” (1).

Nascut i criat al Mas del Jutge, en companyia dels pastors i dels missatges, si s'esqueia que hi passàs, a voltes, “algun burgès d'aquells que sols de parlar francès pretenen”, ell, “tot confús i fins humiliat de veure que els seus pares esdevenien de cop i volta cerimoniosos envers ell, com si els fos superior:—¿De què ve—els demanava—que aquest home no parli com nosaltres?—Perquè és un senyor—li responien.—Doncs bé,—feia ell aleshores amb un cert aire d'altivesa—jo no vull ésser *senyor*” (2).

Cap allà als vuit anys, l'enviaren a l'escola. “No abans gràcies a Déu, ens conta amb ruda franquesa, car pel que pertoca al meu desplegament íntim i natural, a l'educació i tremp del meu

(1) *Moun espelido: Memori e raconte*. Paris. Plon-Nourrit, 1906.

(2) *Ibidem*.

jove esperit de poeta, he après més, segurament, dins els salts i cabrioles de la meva infantesa popular que no en els trencatestes de tots els rudiments" (1). I, fent bona la seva tesi, deserta sovint de l'escola amb els seus companys de joc. Munta als arbres per a treure'n els nius, i s'esmussa amb els fruits verds de la seva terra. Tresca els camps de sol a sol, i totes les bestioles li són bona companyia. Tot caçant-les, el folklore provençal li ensenya de passada les mostres del seu tresor:

“Poliulet, vola!
ves-te'n a l'escola...”

“Caragol mongeta,
mostra'm la banyeta...”

Els *fulls* es multiplicaven, i calgué *tancar-lo*. El portaren al col·legi de Sant Miquel de Ferigolet, antic convent en ruïnes, sota la fèrula d'un vell mestre que es cobrava el seu treball en barrals de vi i gerres d'oli. Mes els costers de l'entorn eren un mirador magnífic sobre la seva Provença. “O tots aquells costers,—s'exclama—aquells barrancs, aquelles comes, amb llurs noms superbs en llengua provençal, noms sonors i parlants on el poble de Provença en gran estil lapidari ha estampat el seu geni, com ens meravellaven! El Morre de la Mar, la Balma de l'Argent, la Roca-Peu-de-Bou, la Roca d'Acer; monuments eternals de la nostra terra i de la nostra llengua, tots embalsamats de romaní i d'espígol, tots il·luminats d'or i d'atzur; o aromes! o claredats! o delícies! o miratges! o pau de la natura dolça! Quins espais de ventura, de somni paradisiac, heu obert sobre la meva infantesa!” (2)

Desfet el pensionat per mala cura del Mestre, calgué cercar-li una altra escola, i el posaren a un col·legi d'Avinyó, a casa el Sr. Millet, al carrer de Petramala. Avesat als aires lliures de Sant Miquel de Ferigolet, l'infant s'hi desmillorava. Però el Sr. Millet, que era nadiu de Cadarossa i fill també de pagesos, havia parlat sempre el provençal dins la seva família i tenia pel poema del *Siège de Cadarouso* de Mn. Favre una admiració que no era de dir. El sabia tot de cor i, entre fragment i fragment de l'Eneida de Virgili, els en recitava trossos sencers... “I sabeu que ens feien de goig—diu Mistral—aquelles cites en la nostra llengua saborosa!...”

(1) *Ibidem.*

(2) *Ibidem.*

I jo, que havia servat en la sang, com ningú, la cremor de la mel de la infantesa, aquestes coses, veieu, com solem dir d'una menja regalada, me les sentia a la boca del cor" (1).

Després d'un cert temps de residència al col·legi del senyor Millet, el portaren a casa el Sr. Dupuy, un mestre nadiu de Carpentras que portava grans ulleres i tenia un altre pensionat, dins Avinyó mateix, al barri del Pont-Trencat. Però allí, pel seu gust de provençalista en flor, el poeta va tenir la boca a l'ull de la font. Poc temps després arribava de Nyons un jove professor de fina barba negra, fill de Sant Romié. Havia nom Josep Roumaniho. Aviat foren bons amics. Un diumenge, mentre, segons costum, cantaven vespres a l'església del Carme d'Avinyó, Mistral es treié els llapis i, d'amagat, dins el llibre mig obert, sobre un tros de paper, assajà la traducció en vers provençal d'un dels psalms penitencials:

“Que l'isop bagne ma caro,
sarai pur, lavas-me lèu,
e vendrai pu blanc encaro
que la tafo de la nèu!” (2)

Romaniho, que era el que vigilava els escolars, hi anà de part darrera, li agafà el paper on escrivia, el llegí, i, després de vespres, tot anant de passeig entorn de les muralles d'Avinyó, li recità amb veu amistosa alguns dels seus poemes provençals: *Li dous agnèu, Jeje, Pauloun...* “Heus aquí—s'exclama el poeta—l'alba que la meva ànima esperava per a deixondir-se!” (3)

En el provençal que ell havia llegit fins aleshores el que més l'enujava era de veure'l usat en general com per escarni pels escriptors del seu temps. I Roumaniho el primer, amb el parlar del seu poble, cantava dignament, en una forma simple i fresca, tots els sentiments del cor.

I aquest fou el començament d'aquella amistat entranyable que, mantinguda per la comú aspiració patriòtica de refer la llengua materna, no havia d'enterbolir-se durant mig segle.

La llengua provençal, aquella musical llengua llatina, altretemps parlada des de l'Ebre al Loire, des dels contraforts alpins

(1) *Ibidem.*

(2)

Que l'hisop banyi ma cara,
seré pur; renta'm, Déu meu,
i més blanc devindré encara
que la tefla de la neu!

(*Ibidem.*)

(3) *Ibidem.*

al golf de Gascunya, exalçada fins al punt que les petites corts d'Itàlia l'havien adoptada en llurs torneigs literaris, la llengua dels trobadors i de la cortesia, igualment subtil per a celebrar l'amor de les belles castellanques que per a mantenir el dret i les franquesses de les ciutats lliures, havia caigut en un estat lamentable d'abandó i decadència.

Els mateixos poetes del país, fins els de més noble vena, com Camil Reibaud, imbuïts per la falsa idea que la parla del poble solament era bona per a tractar assumptes baixos o divertits, no tenien cura de netejar-la ni de rehabilitar-la.

(Quelcom del que passava a casa nostra en l'època lamentable del Rector de Vallfogona i dels glosadors degenerats de mitjan segle XIX).

Després de Lluís XIV, la tradició en usança per a escriure el provençal s'era quasi del tot perduda. Els poetes del Migdia, per ignorància o mala cura, havien adoptat la grafia de la llengua francesa, i en aquell sistema—que no era fet per ells i que esguerrava de ple el galant parlar provençal—cadascú hi afegia les seves fantasies ortogràfiques, fins al punt que tots els dialectes de llengua d'Oc, a força d'ésser desfigurats així per l'escriptura, semblaven de solarrel estrangers els uns als altres.

Roumaniho fou el primer que, tot llegint a la biblioteca d'Avinyó els manuscrits de Saboly, fou colpit pel bon efecte que feia la seva llengua ortografiada segons el geni nacional i la usança dels vells Trobadors. I volgué aprofitar de l'entusiasme de Mistral pera refer a la llengua la natural ortografia; i, ambdós d'acord, d'allà partiren ardidament per a *canviar de pell*. Instintivament sentien que per a l'obra inconeguda que els esperava al lluny, els calia una eina lleugera i esmolada de nou.

L'ortografia no era el tot. Per esperit d'imitació i per un prejudici burgès—que dissortadament prenia més cos cada dia—tothom s'havia habituat a deixar com a "grossers" els mots més abrinats de la llengua, i així els poetes precursors dels felibres, fins els d'anomenada, usaven d'esma, sense gens de sentit crític, les formes corrompudes, bordes, del patuès afrancesat que corren pels carrers. Consideraren Mistral i Roumaniho que per a fer i escriure llurs versos en la parla del poble calia posar en clar, calia fer valer l'energia, la franquesa, la plenitud d'expressió que la caracteritzen i convingueren d'escriure purament la llengua tal i com es parla dins els medis lliures d'influències externes.

No d'altra manera Marian Aguiló, l'apòstol de la nostra llengua i l'epígon del seu renaixement, inventarià els seus monuments malmesos. Ell endevinà la unitat biològica de l'idioma sota les ruïnes que amuntegaren tants d'anys d'incúria i d'ignorància. Si la nostra parla, com instrument de cultura, havia estat arreconada i en abandonó durant més de dos segles, subsistia, però, ben viva en la boca del poble. I a ell acudí Aguiló per a refer la llengua, com a la font més pura. Pujà als cims coberts de neu i baixà a les valls ombrívols de les terres pirenenques caçant la paraula viva i el darrer eco de la cançó perduda, i "associà tot el seu poble a la gran obra de la restauració de la seva llengua". (1)

Finalment, per a conformar la parla escrita a la pronunciació general de Provença, Mistral i Roumaniho determinaren de suprimir algunes lletres finals o etimològiques caigudes en desús, com la S del plural, la T dels participis, la R dels infinitius i la CH d'algunes paraules, com *fach*, *dich*, *puech*, etc.

Però no cregueu que aquelles innovacions, encara que no atenyessin més que un cercol estret de poetes patuesos—com llavors els deien—s'introduïssin a la usança comuna sense combat ni resistència. D'Avinyó a Marsella, tots els escriptors o rimaires de la llengua entestats en la vella rutina o en llur manera d'ésser, s'alçaren en pes contra els reformadors. La guerra de fulletins i d'articles verinosos amb els contendents durà més de vint anys.

(Alguns més en durà a casa nostra: recordau, sinó, l'anarquia crònica de l'ortografia catalana de la renaixença, les disputes sobre la desinència dels plurals femenins entre els partidaris d'Aguiló i Bofarull i les polèmiques, encara fresques, suscitades per les normes de l'Institut d'Estudis Catalans, i, en mig de la lluita, el seny ordenador de Pompeu Fabra).

Acabats els primers estudis i graduat de batxiller l'any 1877, esbravades les primeres ànsies de llibertat i renovació que portà al seu jove esperit la República del 48 i vagament satisfetes les primeres inquietuds poètiques amb un poema en quatre cants intítulat "Li Meissoun"—del qual més tard sols publicà un fragment en *Lis Isclo d'Or*—partí Mistral a Ais de Provença per estudiar-hi el Dret en companyia d'Anselm Mathieu, el futur "felibre dels besos". D'aquesta època és la curiosa antologia dels poetes d'aquell temps

(1) Vid. *Discursos leídos ante la Real Academia española en la recepción pública de D. Lorenzo Riber Campins, el día 9 de febrero de 1930*. Imprenta de A. Ortega, Barcelona.

Li Prouvençalo, publicada sota els auspicis de Roumaniho, amb una introducció de Saint-René Taillandier. Mistral hi aportava els seus poemes *Amarun*, *Lou Mistral*, *Uno curso de biòu* i una salutació titulada *Bon-jour en tóuti* que, fidel a l'ardent amor a la llengua, marcava el seu punt de partida. Diu així, traduïda al nostre idioma.

Vàrem trobar-la dins el jaç,
 vestida sols d'un vil pedaç,
 la llengua de Provença.
 Anant a pèixer el ramat
 el sol l'havia bofegat,
 cobria sols sa nuditat
 sa cabellera densa.
 Però uns quants joves, vet aquí
 que tot vagant aprop d'allí,
 en veure-la tan bella,
 llur cor sentiren commogut:
 sigui el jovent, doncs, benvingut,
 car la vestí, com és degut,
 talment reial donzella!

D'aquest temps data la correspondència amorosa que Mistral sostingué més de tres anys amb Mlle. Lluïssa, l'apassionada donzella enamorada que no realitzà l'ideal femení del poeta, del qual s'acomiadà amb una lletra impressionant i morí poc temps després d'haver pres el vel de monja.

De retorn al mas amb el títol de llicenciat—tenia aleshores vint-i-un anys—, el seu pare li digué: “—Ara, fill meu, ja he complit el meu deure. Saps molt més del que a mi m'ensenyaren. A tu et toca de triar el camí que et convinga: te deix en llibertat”.

—“Gràcies!”—respongué Mistral—. I allí mateix, amb el peu sobre la llinda del mas pairal i els ulls vers les Alpilles, ens conta que prengué, entre ell mateix, aquesta triple resolució: “Primerament, de redreçar a Provença el sentiment de raça que veia esvanir-se sota l'educació falsa i contra natura de totes les escoles; segonament, de promoure aquesta renaixença mitjançant la restauració de la llengua natural i històrica del país—a la que totes les escoles feien una guerra a mort; tercerament, de retornar l'esplendor al provençal amb la inspiració i la flama de la divina poesia. I, ple d'aquest entusiasme, —continua dient—lliure de preferències per cap

mestratge o influència literària, segur de la independència que em donava ales, un capvespre en temps de sembra, tot vigilant els missatges que seguien, cantant, l'arada dins el solc, vaig començar—glòria a Déu!—el primer cant de *Mireio*.” (1)

Aquest poema, fill d'amor, sense pla preconcebut, ni més ambició que la de guanyar el restringit públic d'Arles, germinà suaument als raigs del sol i a les ratxes del mestral, mentre el poeta duia el govern del mas a les ordres del seu pare que en complir els vuitanta anys havia perdut la vista.

Complaire's a ell mateix i a alguns amics de la primera juvenesa confessa que era tot quant volia. “No pensava gens en París en aquell temps d'innocència”. I vet aquí per què, pensant amb els masovers de Crau i de Camarga, podia dir:

“*Car cantan que per vautre, o pastres e gent di mas*”. (2)

El mas del Jutge en aquell temps era un redòs de poesia clara, bíblica, idíl·lica. ¿No era ben viu cantant a l'entorn del poeta, aquell poema de Provença, amb el seu fons d'atzur i el marc de les Alpilles, que no hi havia més que sortir defora per quedar-ne tots embriagats? Els actors del seu drama, bovers, guardians i pastors, ¿no desfilaven de sol a sol davant el seu juvenil entusiasme? Voleu un vell més digne d'ésser el model de *Mestre Ramon* que el vell Francesc Mistral, aquell que tothom, fins la mare mateixa, anomenava “el mestre?” Pobre pare! — exclama aquí el poeta — a vegades, quan el treball era feixuc, que calia donar una mà, bé per entrar el fenc, bé per girar l'aigua de la sínia, sortia defora cridant: “On és Frederic?” i, encara que en aquell moment jo estigués allargat a l'ombra d'un sàlzer perseguint un consonant, la pobra mare responia: “Escriu”. I de seguida la veu ruda del bon vell s'amansia, i deia: “No el destorbem”. Perquè escriure, per a ell que sols havia llegit la Sagrada Escripura quan era jove, era un ofici religiós...”

Fixem-nos en aquestes pàgines, solemnes i sinceres, que solament l'impuls d'una vocació decidida i fecunda pot escriure, i notem com totes les circumstàncies cooperaven a l'alta missió del poeta.

A partir de la publicació de l'antologia “*Li Prouvençalo*”, Mistral

(1) *Moun espelido: memòri e raconte.*

(2) *Mireio, cant I.*

(3) *Moun espelido.*

establí una llarga correspondència amb altres poetes de la terra sobre la llengua i les seves produccions. D'aquestes lletres fervents, més cordials de cada dia, nasqué la idea de celebrar un Congrés de poetes provençals. Prèvia convocatòria de Roumaniho i de Gaut, l'aplec es reuní a Arles, el 29 d'agost de 1852, sota la presidència del Dr. d'Astros, degà dels trobadors d'aquella època. Mistral, Aubanel, Mathiéu i Roumaniho hi eren presents, entre molts d'altres.

Un any després, el 21 d'agost de 1853, s'aplegava una altra assemblea a Ais, dues vegades més nombrosa que la d'Arles. Tingué lloc al saló gran de la casa de la Vila. Un himne de Joan-Baptista Gaut obria la festa. El president d'Astros discursejà en provençal. Roumaniho recità "La donzella cega", Aubanel el seu poema "El bessons" i Mistral "La mort del Segador".

Però ni del Congrés d'Arles ni del d'Ais, malgrat l'entusiasme que despertaren, no en sortí res que fes preveure un acord per a la rehabilitació de la llengua: és al Felibrigi que era reservat el miracle.

Estava escrit que un diumenge, el 21 de maig de 1854, en plena primavera de l'any i de la vida, set d'aquells poetes anassin a trobar-se a Font-Segugno, l'endret predestinat: Giéra, que era el que els convidava, Roumaniho, Aubanel—el futur felibre de "La Magrana entreoberta"—Brunet, Tavan—el poeta-pagès— i Frederic Mistral. A taula, segons costum, es parlà del que caldria fer per a treure la llengua provençal de l'enviliment on havia caigut. I, considerant que les reformes fins aleshores proposades havien estat per molts mal acollides i mal vistes, els set de Font-Segugno determinaren unànimement de fer estol apart.

Solament—observà Giera—que des del moment que cal posar sang nova, cal també mudar de nom. Els mots trobaire i trobador em semblen gastats. I a tot renovellament escau bandera novella.

Aquí Mistral prengué la paraula i digué:—Amics, a Mallana, en boca del poble, existeix un antic recitat que s'és tramés d'una generació a l'altra i crec que conté el mot predestinat.

I començà:

Monsenyor Sant Anselm molt llegia
i escrivia.

Un jorn, de sa santa escriptura,
se'n pujà al cel, sobre l'altura.

Vora Jesús Infant, son fill tan preciós,

ha trobat la Verge sentada.

Encontinent l'ha saludada.

—Siau ben arribat, fill meu,—ella li diu.—

—Mare mia, respon son infant, què teniu?

—Set amargants dolors sofria

que ara contar-vos prou voldria.

La primera dolor que he sofert per a Vós,

oh mon fill tan preciós,

fou aquell jorn que a missa jo sortia de Vós,

que al temple sant em presentava

i dins les mans de Sant Simeon us posava.

Fou-me una espasa de dolor

que em travessava el cor, que em traspassava l'ànima

igual que a Vós,

oh mon fill tan preciós!

La segona dolor que he sofert per a Vós, etc.

La tercera dolor que he sofert per a Vós, etc.

La quatrena dolor que he sofert per a Vós,

oh mon fill tan preciós,

és quan jo vos perdia.

que en tres nits i tres dies trobar-vos no podia,

car dins el temple sant

estàveu disputant

amb els escribes de la llei,

amb tots els set *felibres* de la Llei...

—Els set felibres de la Llei, doncs, som nosaltres! — cridà la taulada en pes—. Votam per *felibre*! I Giera, buidant una ampolla de set anys de “Castell-nou-del Papa”: A la salut dels felibres— digué solemnement.

I, un cop batejada la novella associació, Giera reprengué:— Això no és tot companys! som els felibres de la Llei... Però la llei, qui la fa?

—Jo! respongué Mistral, i vos jur que, encara que hi hagués de posar vint anys de la meva vida, vull, per fer veure que la nostra llengua és llengua, redactar els articles de la llei que la regeixen...

I mirau què són les coses! Sembla una rondalla; i amb tot, fou d'aquí, d'aquesta paraula dada un dia de festa, un dia de poesia i d'embriaguesa que sortí l'enorme, l'aclaparadora tasca de *Lou Tresor dóu Felibrige* o Diccionari de la Llengua provençal, on Mistral fongué vint anys de la seva carrera de poeta,

El Felibrigi, aquesta bandera de combat que el poeta sabé mantenir tan alta tota la vida, se compon de cinquanta "Majorals", escollits en cada vacant per votació del Consistori, presidits pel *Capoulié*, cap suprem de l'acció dels Felibres que és elegit per set anys pels Majorals mantenedors i escull personalment el canceller i el vice-canceller, que són els seus assessors. Hi ha, a més, els *Socis* o membres corresponents, els Mestres en Gai-Saber i els Mestres d'Obra, així anomenats pels treballs benemèrits que hagin realitzat en bé de l'organització. El poder del Consistori s'estén a tots els països de llengua d'Oc, dividit en Manteneduries cada una de les quals correspon a una llengua. Cada set anys es celebren els grans Jocs Florals i el poeta premiat escull per un septenari la reina del Felibrigi.

Aquesta organització aixecà les ires d'escriptors tan significats com Saint-René Taillandier. Contra llurs atacs, contra la tara de separatista que es donava a la seva obra—*nihil novum sub sole*—Mistral hagué d'aixecar-se el 21 de maig de 1882, a l'històrica vila d'Albi, per rebatre les acusacions injustes en un parlament dels més robusts de la seva vida.

Altrament, les seves clàssiques arengues el dia de la commemoració anyal del Felibrigi reflecteixen la serenitat d'un pensament constant que no han de disgregar ni les calúmnies ni les suspicàcies. Podríem aduir encara els seus articles. Però una sola lletra ens serà suficient per a guaitar l'amplària d'horitzons que, per damunt les mesquineses de partit, Mistral donava al Felibrigi, la seva màxima institució.

És una lletra que escrivia al seu amic Jules Boissière el 14 de setembre de 1885. Comença per un acte de fe en l'ideal del Felibrigi. De seguida, aixecant-se per sobre el clos familiar de la seva Provença, el poeta s'enlaira per atènyer, part damunt les preocupacions universals, els homes de tots els temps i de tots els països. Prop de trenta anys abans de la gran guerra, Mistral cerca una regla d'organització i tramet a una època menys carregada d'amenaçes la cura d'acabar l'obra que ell no esbossa més que a grans pinzellades. Jean Blavet qualifica aquesta lletra de "breviari de post-guerra". Heus-la aquí traduïda a la nostra llengua:

"La cosa essencial és tenir fe: creure en l'estel que fins al present ha tan ben guiat la nostra barca.

"La meva convicció, compartida ja avui dia per alguns intel·lectuals, és que el Felibrigi porta en ell la solució de les grans qüestions

polítiques i socials que agiten la Humanitat. Com a política general devem desitjar sense defallir el sistema federal. Federació de pobles, Confederació llatina i ressorgiment de les províncies dins una lliure i natural fraternitat.

“Però abans de consagrar-nos obertament a aquesta tasca suprema, cal esperar primer el desenllaç de la formidable guerra que, latent o declarada, amenaça de cada dia més, entre el germanisme i la llatinitat. A la França malmesa, a la França cavaller de la civilització llatina, li devem fidelitat i devoció filial, perquè és ella que sosté, com l’ha sostinguda sempre, la batalla. No anem, doncs, amb imprudències vanes, a fer el joc de l’enemic mortal de la nostra raça i comprometre als ulls dels ignorants i dels incrèduls els resultats conquerits.

“Atenyem-nos per de prompte a la qüestió de les llengües, i lluitem ardentment sense parar, i de tota manera, per retornar al seu honor, dins les famílies provençals, el parlar de la terra de Provença, i recordem-nos que, un cop salvada la llengua, totes les llibertats en brollaran al seu punt”. (1)

En aquella assemblea memorable de Font-Segugno, d’on eixí, com d’un sagrat cenacle, la institució del Felibrigi, s’acordà, a més, la publicació, sota la forma d’Almanac, d’un petit recull anyal que fos el símbol de la poesia provençal, el divulgador de la idea, el lligam entre els felibres i la comunicació del Felibrigi amb el poble.

“L’Armana prouvençau” aparegué el mateix any (1885) amb les seves 112 pàgines. A la primera el *Cant dels felibres* (2) donava el programa d’aquell despertar alegre i popular.

Aquest Almanac guanyà ràpidament el favor del públic; i el seu tiratge, que el primer any fou de 500 exemplars, muntà prest a 1.000, a 3.000, a 5.000, a 7.000 i a 10.000—que fou la xifra mitja, i que, per un llibre com és de família, per llegir de vetllada, representava poc més o menys uns 50.000 lectors. No és possible dir la passió, l’amor propi, l’esment que Mistral i Romaniho, els primers quaranta anys, esmerçaren contínuament en aquell llibre. I, a més de les innombrables poesies que s’hi han publicat i de les cròniques que bé es pot dir que contenen tota la història del Felibrige, la quantitat de contes, de llegendes, de rondalles, de fàbules i picardies, tot recollit de la terra, que s’hi han aplegat, fan

(1) Vegeu JEAN BLAVET, *L’Heure de Mistral*, préface de Frédéric Mistral, neveu. Librairie de la Revue Française, Alexis Redier, éditeur, Paris, MCMXXX.

(2) Vegeu-ne una versió a la nostra llengua en l’*Almanac de les Lletres*, 1930.

d'ell una collecció única. Tota la tradició, tota la verva, tot l'esperit del poble és allà dins reunit; podria desaparèixer el poble provençal—afirma el seu poeta—i la seva sal i el seu ingeni es trobarien talment dins l'Almanac dels Felibres.

A primeries de setembre de 1885 morí, als vuitanta quatre anys, el pare del poeta. Acomplits els funerals i fetes les parts de l'herència, Mistral hagué de prendre comiat, no sense recança, de la masia pairal per anar a viure a Mallana a la casa que li havia tocat en part. La gent la coneix pel nom de "Maison du lézard", des de que el poeta hi posà un rellotge de sol sobre el portal, amb un lluert i aquests versos:

"Gai lesert, beu ton soolèu,
l'ouro passo que trop lèu
e deman ploura belèu." (1)

L'any 1856, pel mes febrer, Mistral rebé la visita d'un poeta de París que l'atzar—o potser la bona estrella dels felibres—li portava a casa seva. Era Adolf Dumas.

I vet aquí que parlant de les cançons populars de Provença—que ell tenia l'encàrrec de recollir, oficialment,—Mistral va cantar-li l'albada de Magalí, que acabava d'enllestir pel seu poema *Mireio*.

Adolf Dumas, transportat, commogut, s'exclamà:

Però ¿on heu pescat aquesta perla?

—Forma part—respongué el poeta—d'un poema provençal en dotze cants, al qual estic donant els darrers tocs.

—Oh aquests provençals!—exclamà Adolf Dumas—heus-vos aquí sempre els mateixos, obstinats en guardar la vostra llengua espe-llissada, encarats com els ases (textualment) en vorejar els camins per esbrotar-hi algun card!... És en francès, fill, en la llengua de París, que, si volem ésser escoltats, hem de cantar avui la nostra Provença. I li recità uns versos seus, en francès.

—Però, vaja! digau-me, ja que heu fet un poema, llegiu-me'n quelcom d'aquest poema provençal.

I aleshores Mistral va llegir-li un fragment de *Mireio*.

—“Ah! si així us expressau—digué Dumas després de la lectura—jo tir el capell en l'aire i salut en vós una font de poesia nova, d'una poesia de la terra, com ningú no hauria sospitat. Això m'ensenya, a mi que fa trenta anys que vaig deixar Provença i que

(1) Gai lluert beu el teu sol—massa prompte l'hora passa—i demà potser plourà.

creia la seva llengua morta, això em demostra que, sota aquell patuès que parlen els perdularis i els mossons, hi ha una segona llengua, la del Dante i del Petrarca. Però estudiem bé el seu mètode, que no ha consistit, com n'hi ha qui creuen, en emprar-se de tals o quals mots ni tampoc en fondre dins un mateix motllo les parles de Florència, de Bolonya o de Milà. Ells han triat l'oli, i avançant-se al temps, han portat a perfecció una llengua generalitzant-la. Tot quant ha precedit els escriptors llatins del gran segle d'August, exceptuant Terenci, no és més que el *femer* d'Ennius. De la parla popular sols pendrem la palla blanca amb el gra que pugui dur... Estic cert que, amb l'aire i el renovellament que porta la vostra joventut apassionada, us heu d'obrir un camí. I ja present la renaixença d'un llenguatge amurgonat del llatí i polit i sonor com el millor italià”.

Adolf Dumas, doncs, amb la fama i l'experiència de vell lluitador parisenc i tot el seu entusiasme i els seus records de fill de la Durència, arribava a punt per donar al Felibrigi el bitllet de passatge entre Avinyó i París.

Un cop acabat el seu poema, però inèdit encara, Mistral anà a París amb el seu amic Legré a passar-hi una setmana. Com podeu suposar, va endur-se'n el manuscrit, i, com era just, el llegí al seu amic Dumas.

El mateix dia que acabà la lectura (26 d'agost de 1856) Adolf Dumas pregonà la bona nova a “La Gazette de France” i abans que Mistral retornés a Mallana volgué presentar-lo al seu amic Lamartine que ens conta aquesta visita en el memorable “40e Entré-tien” del seu “Cours familier de Litterature”, que fou per al poeta la consagració definitiva Vegem-ne, si us plau, alguns fragments:

“Des d'Homer ençà, no he llegit cap poeta, viu ni mort, que tengui per a mi un encant més inesperat, més verge, més exhalat de la pura naturalesa. ¿Per què cap de les obres tan acabades dels actuals poetes europeus, per què cap d'aquestes obres de treball i de meditació (inclús, naturalment, els meus dèbils assaigs) no tenen per a mi tant d'atractiu com aquesta obra espontània d'un jove pagès de Provença?

“Si jo fos ric, faria repartir milions d'exemplars d'aquest cate-cisme de sentiment, de poesia i de virtut.

“Els hebreus reberen el manà del cel. Nosaltres l'hem rebut d'aquí baix. És el poble que deu salvar el poble.

“Diria’s que durant la nit una illa de l’Arxipèlag, una Delos flotant, s’ha després del seu estol d’illes gregues o jòniques i ha vingut en silenci a juntar-se al continent de la Provença perfumada conduint un dels cantors divins de la família de Melasigeni. Ben vingut siguis entre els cantors dels nostres climes! Tu ets d’un altre cel i d’una altra llengua; però amb tu has portat el teu clima, la teva llengua i el teu cel. Nosaltres no et preguntam d’on véns ni qui ets. “*Tu Marcellus eris*”.

“¿No hi ha en això alguna exageració?—es demana el mestre Joan Alcover—. ¿No s’ha desbocat un poc el lirisme efusiu de Lamartine? Crec que no — contesta —, subscric en absolut els elogis, mentre no s’interpretin en sentit exclusivista... de manera que restin arreconats, com inferiors, altres elements de poesia”.

Com a mostra de l’encert de Lamartine en la seva apreciació, vet aquí la llista de traduccions que fins al present s’han fet del poema *Mireio*, que revelen l’amor amb què fou rebut en el món de les lletres:

A més de la versió francesa de l’autor i del “libreto” de l’òpera de Gounod, hi ha dues traduccions més en la mateixa llengua: una d’Hennion i l’altre de Rigaud.

La senyora Dorieux-Brotbeck el traduí en alemany reproduint l’estrofa mistraliana.

Tres versions se n’han fet en llengua anglesa: una de Grant, l’altra amb el pseudònim de Crichton i l’altra de Preston—la millor segons Gustau Dorieux—en sextines rimades.

El Dr. Mario Clini l’ha traduïda en italià i Maurici Rivière en llengua del Delfinat.

En espanyol hi ha dues versions en prosa: la de Celestí Barallat i la del nostre coterrani Mn. Llorenç Riber.

En català tenim la versió rimada que féu Francesc Pelai i Briz l’any 1871, una adaptació teatral d’Ambrosi Carrion, i la magnífica traducció en vers de Maria Antònia Salvà.

En total, i descomptant la interpretació de l’autor i les adaptacions per a l’òpera i el teatre, fan dotze traduccions que demostren l’afany de considerar aquest poema com a clàssic.

Ens hem detingut especialment en aquesta obra, flor de l’ingeni de l’autor, no superada per cap altra, perquè entenem que artísticament és la més pura i la més característica. L’edició original vegé la llum a Avinyó, a la impremta de Roumaniho, l’any 1859, en

un volum in 8° de 520 pp. amb la traducció literal en francès. (I)

El 27 de setembre de 1876, Mistral es maridà amb Mlle. Marie-Louise Rivière, nascuda a Dijon i d'ascendència delfinesa.

Coronat en 1884 per l'Acadèmia francesa, que li atorgà el premi Vitet pel seu poema "Nerto", el 17 de novembre de 1904 la seva obra restava universalment consagrada amb l'adjudicació del premi Nobel, que compartí amb el dramaturg espanyol J. Echegaray. No és ara del cas esbrinar les raons que poguessin aduir els que atorgaren el premi per a repartir-lo entre forces tan desiguals i contràries. Ens basti avui sospesar els fruits esplèndids de l'obra mistraliana i veure el que resta de l'obra d'Echegaray.

Totes aquestes distincions no impedièn que Mistral s'assegués com a "regidor" a la casa de la Vila ni que presidís diverses Mutualitats del seu poble.

Finalment, el 25 de març de 1914, diada de l'Anunciació de Nostra Senyora, després d'haver deixat la seva casa per Museu-Biblioteca de la vila de Mallana, el poeta expirà. Fou enterrat al cementiri del poble, dins la tomba que es féu construir en vida, còpia del "Pavelló de la Reina Jana" a Baus. Sobre l'elegant renaixement del mausoleu hi ha una sòbria inscripció llatina, extreta dels llibres sagrats, lleugerament adaptada als vots del poeta:

"Non nobis, Domine, non nobis,
sed nomini tuo et provinciæ nostræ da gloriam",

(I) La llista completa de les altres obres, per ordre cronològic, és la següent:

- "Calendau", *pouèmo novèu*. I volum in 8° de 537 pp. amb un retrat de l'autor. Avinyó, Roumaniho.
- "Lis Isclo d'Or" o *recueil de pouesio diverso em'uno prefaci biougrafico de l'autour escricho per éu-meme*, 1875. I volum in 8° de 499 pp. Avinyó. Roumaniho.
- "Nerto", *nouvello prouvençalo*, 1884. I volum in 8° de 383 pp. París Hachette.
- "Lou Trésor dóu Felibrige" ou *Dictionnari provençal-français*, 1878-1886, 2 volums in 4° a 3 columnes. Vol. I: 1196 pp. Vol. II: 1165 pp. (Avinyó, Roumaniho; París, Champion).
- "La Rèino Jano", *tragèdi prouvençalo en ctinq ate emai en vers (emé la trad. franceso, uno introduccioun istourico a la musico poulàri di cansoun que se ié canto*. I volum in 8° de 311 pp. París, Alphonse Lemerre.
- "Lou Pouèmo dóu Rose" en 12 cant, *tèste prouvençau e traducion franceso*. 1897. I volum in 12° de 350 pp. París. Alphonse Lemerre. 'Publicat abans (1896) a La Nouvelle Revue de Madame Juliette Adam).
- "Moun espelido: Memòri e raconte". 1896, 1 volum in 8° de 348 pp. amb 2 gravats, París, Plon-Nourrit.
- "Discours e Dicho" (1906). *Publicacioun dóu Florege Provençau*. Avignon, Roumaniho.
- "La Genési" *traducho en prouvençau pér Frederi Mistral. Emé lou latin de la vulgato vis a vis e lou francès en dessouto pér F.—F. Brousson*. 1 volum in 8° amb el retrat del poeta. París, Honoré Champion (1910).
- "Lis Oulivado" 1912. 1 volum in 12°. París, Alphonse Lemerre.

PUBLICACIONS PÒSTUMES:

- "Proso d'Armana (obro inedito de F. Mistral publicado souto la direiçioun majo de Dono Frederi Mistral, emé traducioun franceso pér Pètre Devoluy), 1 volum in 8°. París, Grasset, 1926.
- "Nouvello Proso d'Armana". Grasset, 1927.
- "Derniero Proso d'Armana". Grasset, 1930.

El triomf de Mistral ens dóna la mida de la força del seu geni i el valor extraordinari de la seva inspiració. El renaixement que provoca en la seva llengua nacional abandonada des de cinc segles a l'arbitri de la incúria, corrompuda i eixalada, és un miracle sense precedent en el món de les lletres. La magnitud d'aquest esforç acomplit, fill d'amor per la seva llengua és el que li fa exclamar en la primera pàgina del seu "Tresor del Felibrige": "Jo, treballant pel nom de Provença he fet tot quant he pogut, i Déu m'ha ajudat a complir la meva tasca; agenollat en el solc, don avui gràcies a Déu. Dins la terra, fins a la roca viva, he enfondit la meva arada; i el bronze romà i l'or dels emperadors relluen al sol entre el blat que es dreça".

Per a nosaltres, fills d'una raça amenaçada i col·laboradors en el renaixement d'una llengua decaiguda, l'èxit de la tasca fecunda de Mistral ens és un alt estímul al·liconador. Aprofitem-nos-en. Ell ens demostra brillantment que la limitació geogràfica d'una llengua, per humil que sia, no constitueix obstacle a les victòries de l'esperit. I és que no són les llengües que consagren les obres, sinó les obres que consagren les llengües.

No ens deixem, doncs, enganyar els que conreuam en bonhora les nostres lletres vernàcules! Per dissort, és corrent aquí encara, dins certs sectors, mal aconsellar als que senten pruija d'escriure perquè deixin de banda la llengua nadiua i consagrin els seus esforços a l'idioma oficial. Ja es queixava d'això en el seu temps Miquel S. Oliver, i el mal ja venia de més enfora. En el diari "La Palma", gens sospitos de filisteisme, orgue més tost dels *Davidsbündler* de l'època i de llurs novel·les inquietuds, ja havia sortit, temps enrera, un article que cantava l'absolta al que ell anomenava "dialecto provincial" i proclamava la seva estèril supervivència i la seva mort irrevocable i pròxima envejant "el bon sentit" dels valencians, que en l'ús vulgar i en el tracte social i conversació corrent s'havien avençat a adoptar el que anomenava l'articulista *l'idioma del govern*, que fatalment—deia—havia d'imposar-se. Poc devia sospitar l'enterrador de llengües, que, poc temps després, la nostra hagués de donar l'esplet magnífic de versos de Mossèn Costa ni que hagués de suscitar la "conversió" total i amb ella les supremes "Elegies" de Joan Alcover, que havia dat els seus anys de jove tot a la musa castellana,

—d'una altra musa germana
fondament enamorat...

Poc devia sospitar el patrocinador del "bon sentit" el trist paper que els nostres castellanistes, "fins els que semblaven indiscutibles" — són paraules de Miquel S. Oliver — havien de fer a Madrid "on foren els que quedaren els més ignorants o els més humiliats". Fixem-nos-hi: si qualcú d'entre nosaltres ha arribat a fer-se oir més enllà del redós familiar, ha estat sempre a través de la veu pròpia, no de la manlevada al castellà, ni a cap altre idioma. I així, dins l'immens tornaveu universal, ha tengut més ressonància un sol vers d'"El Pi de Formentor" o "Desolació" que tota la magnificència verbal de les *Líricas*, que totes les fulgurants espurnes dels *Meteoros*.

I això no perquè vulgui suposar desdeny per part de certs públics. No: el fet que consignam no és nou, ni exclusiu de cap públic concret; és el fenomen universal, invariablement repetit en la història de les lletres, — des de Boscà a Moreas — de tots aquells que abandonen la seva llengua per adoptar-ne una d'estranya. I és que per arribar al viu de l'ànima humana només hi ha un camí, imposat pel mateix Déu: el de la llengua pròpia, la que bevem els homes amb la llet materna, la que ens recull el darrer sospir: ella és l'única que pot expressar complidament els nostres més lleus afectes, perquè és solament a ella que ens sabem donar íntegrament. Aquest és per a nosaltres l'alt exemple de Mistral, aquesta la seva afirmació suprema que, al cap de quaranta anys de predicar en desert, queda avui esplèndidament consagrada.

GUILLEM COLOM

Soci del Felibrigi

ESQUITXADA

DE FREDERIC MISTRAL

VEIENT les bòfegues inflar-se
i el ple braguer restâ exhaurit,
pansir les figues i estufar-se
el que no ens dóna cap profit,
en veure, llengua de Provença
tallar tes ales en creixença,
en veure avui tan rar el seny
i la raó qui s'encofurna,
hi ha qualque jorn en què l'espurna
ix tota sola del pedreny.

Creureu que això són bones tretes,
ésser tothora bescantats,
i que els de dalt tots són profetes
i que els de baix tots som mal-nats!
sentir tothora a qui comanda,
—mestres, regents, tota la banda
que ens cal pagar amb bon diner—
fer-nos retret, com d'una taca,
del paradís que ara ens estaca
als nostres pares, al terror!

Creureu que això no ens vengui en basca,
quan lliure i fer, com Artabà
haveu complida vostra tasca,
no poder dir solament *pa!*

ni anâ a esplaiar la pena dura,
ni a proveir-vos de verdura
a la botiga, amb un dobler
per fer la cuina d'ordinari,
sens acudir al diccionari
de Bescherelle o de Litré!

Creureu que sigui cosa humana,
que us calgui fins renunciar
la farigola i l'herba-sana
on vos anau a delitar,
els termes tots de l'encontrada;
la podadora, el jou, l'arada,
l'embut, la gerra i el garbell
i tants de mots del temps enrera...
la cama d'alls, que el mortê espera
fondre amb aioli ros i bell!

Creureu que això cap pena costa,
el dir "Ma mare m'infantà"
i sempre oir igual resposta:
"la mare i tot cal ofegar;
cal, enc que vingui de l'altura
cegar la font que brolla pura,
contra ton cel cal escupir,
cal fê emmudir l'aura qui clama
a la finestra, i dins la rama
el niu d'aucells cal destruir!"

I bé, doncs *no!* que des d'Aubanya
fins al Velai, fins al Medoc,
la durem sempre dins l'entranya
la nostra bella llengua d'Oc!
La parlarem dins les vacades,

en collir seda, en les segades,
en fer l'amor, entre veïns;
l'engolirem amb la saliva
en trullejar la nostra oliva,
en trepitjar nostres raïms.

L'emmenarem els jorns de pesca
per tirar l'ham dins les marors,
llescar les sopes a la fresca
i regalar els pescadors.
L'emmenarem els jorns de caça
per engegar qui es fica en plaça,
per trempar bé nostre sopar;
l'emmenarem els jorns de festa
la farandola—a la requesta—
i la gavota per dançar.

Serà la llengua de la joia,
serà el senyal de germanor,
la pujarem dalt la monjoia
per a cridar qualche pastor.
Dels lluitadors en lluita fera
qui se colpegen la pitera
l'udolarem entre els renous;
amb ella tots farem bravades,
i eixordarem les encontrades
dins l'estabeig dels corre-bous.

A la taverna, per la fira
de Sant Andreu o Sant Joan,
amb la gentada que s'hi gira
farà son fet, mercadejant;
riurem amb ella a les revetles,
a la collida de les 'metles,

i si a l'exèrcit cal partir
deixant del fenc la baluerna,
l'emportarem a la caserna
perquè ens hi guardi de llanguir.

Ah! els farolers de mala mena
que en desmamaren llurs infants
per atipar-los de serena
amb arrogància d'ignorants!
Dins el tropell, au! que s'hi neguen!...
Mes tu dels fills qui te reneguen
i qui refusen ton parlar,
no t'inquietis, ma Provença,
són forts només en aparença
que mala llet els va enconar.

Els alts castells de Baus, de Lignes,
de Pedra-foc, de Roumani,
no els contaran coses insignes
del discreteig, del geste fi
de nostres dames i princeses
en Gai Saber totes enteses;
el tamborí, morent com és,
el repiqueig de l'hermitatge
no els farà enyor d'un car paratge,
els vells camins no els diran res.

Res no els dirà nostra llegenda,
ni el gros tió que dins el foc
hi flamejava per Calenda;
no trobaran l'amor enlloc.
De nostres àvies santes velles
no retindran les contarelles
ni les tonades del bressol;

no sabran mai allò que es diuen
tàvecs i abelles mentre viuen,
ni quines hores marca el sol.

Mes o fills grans de la natura!
O bruns cadells d'un món de pau
que nostra antiga parladura
amb els companys enraonau,
no tingueu por: fareu mestratge;
com els noguers de bon paratge
que creixeu forts vora el pendiç,
o *païsans*, (que us anomenen
els qui us exploten i malmenen)
restareu mestres del país.

Enrevoltats d'aqueixa amplària,
d'aqueix silenci dels gorets,
complint la tasca millenària
sobre el terreny on vos heu fets,
veureu al lluny, com els temperis
passar la pompa dels imperis,
llampeguejar revolucions,
sempre amb la pàtria qui us allesta
veureu passar, a llur desfeta
bàrbars i civilitzacions.

MARIA - ANTÒNIA SALVÀ, TRAD.

ASSOCIACIÓ PER LA CULTURA DE MALLORCA

CRÒNICA

COMUNICACIONS REBUDES.—Hem rebut del servei de premsa de “Pa-lestra” l’extracte dels discursos que foren pronunciats al seu acte inaugural.

LA NOSTRA ACTUACIÓ ALS POBLES.—A Son Servera fou obert un curs de conferències organitzat per la societat “Cultura Serverense” d’acord amb l’Associació.

El dia 12, N’Arnest Mestre davant més de 500 assistents—en un poble de menys de 3000 ànimes!—parlà sobre “Els adobs a l’agricultura”.

El dia 19, N’Antoni Alorda desenrotllà el tema “El perill del càncer de la pell”. El públic era també nombrosíssim.

L’endemà fou inaugurada, a l’edifici de l’Escola Nacional, l’Exposició de Cartells de Propaganda d’Higiene Social que l’A. per la C. de M. ha cedit gustosament.

Aquest cicle de conferències serà continuat després de festes.

MONUMENT A COSTA I LLOBERA.—En correspondència a la nostra sollicitud, el Consell de “Formentor S. A.” ens ha adreçat, signada pel Senyor Adam Diehl, la lletra—gentil i generosa—que ens plau de reproduir a continuació:

«Distingit amic:

Com ja vaig poder anticipar-li en la conversació que tenguérem diumenge passat, el Consell d’Administració de “Formentor S. A.” ha decidit unir-se amb entusiasme unànim al projectat homenatge a la memòria de Mossèn Costa i Llobera. El nom del poeta està unit d’una manera tan íntima, exclusiva i definitiva a Formentor que hauria estat difícil a qualsevol dels que hi habiten sostreure’s a l’obsessió del seu record.

El meu homenatge personal a l’esperit del poeta és ja en mi, des de fa temps, un gest inconscient i quotidià; el fet d’haver-ho endevinat i el títol emocionant d’amic de Mallorca que em confereix Alanís en un dels seus articles m’obliguen a un doble reconeixement.

La S. A. Formentor s’adhereix a l’homenatge subscriuint-se amb 5.000 pessetes i posant a la disposició de l’“Associació per la Cultura de Mallorca” el terreny que eventualment pugui utilitzar-se dintre de la finca de la seva propietat; però deixa lliurada al criteri d’aqueixa Associació la forma en què l’homenatge ha de manifestar-se, ben entès que satisfaria a tots nosaltres en gran manera que s’allunyàs de tot quant la crítica tendenciosa pogués interpretar com a *réclame* d’aquesta empresa.

Tan vertaderament ho sent així que, desitjós d’honorar la memòria del

poeta en la forma que més em semblava concordar amb el seu esperit, vaig formar fa alguns anys el projecte, comunicat a escassos amics, de fundar una "Institució Costa i Llobera", destinada a editar no solament la seva obra, sinó la dels més eminents poetes mallorquins del passat. Institució de fins culturals destinada a acréixer-se amb futures aportacions.

La meva major satisfacció seria que l'"Associació per la Cultura de Mallorca" simpatitzàs amb aquest projecte que, per altra part, no exclou l'erecció d'un monument d'altra índole. Així per mitigar l'estàtica fredor del marbre definitiva i invariable, fins i tot dintre de la seva major perfecció, una Institució viuria, imperfecta i inconclusa sempre, com la mateixa vida.

El saluda molt afectuosament el seu amic, (signat) *Adam Diehl*, President del C. d'A. de "Formentor S. A."»

CENTENARI DE MISTRAL.—Aquest acte tingué lloc el dia 16 al Saló de Festes del "Círculo Mallorquí". A la presidència hi seguiren la poetessa Maria A. Salvà i els poetes Guillem Colom i Joan Pons als quals acompanyaven N'Antoni Pou, President del "Círculo Mallorquí" i els President, Vice-president i Secretari de l'Associació.

Guillem Colom llegí un treball, extens i valuós, titulat "Mistral i la seva obra" que es publica en un altre lloc d'aquest mateix número.

Joan Pons llegí uns fragments de "Mireio" i "El bastiment" traduïts per Maria A. Salvà.

I aquesta poetessa clogué l'acte llegint—com solament ella sap llegir—"L'esquitxada", "La llengua", "Pessigolles" i "Rascadura de pastera", traduccions inèdites de Mistral.

Els nombrosíssims assistents manifestaren repetidament llur complaença.

En acabar l'acte l'Associació acordà trametre a Mme. Mistral el següent missatge:

"Senyora:

Amb motiu de la commemoració del centenari del naixement del vostre egregi espòs, il·lustre cantor de Provença,—acte d'homenatge el qual han pres part la poetessa Maria Antònia Salvà, traductora de "Mireio" i "L'isclo d'or" i Guillem Colom, traductor del poema "Nerto" i altres obres mistralianes,—l'"Associació per la Cultura de Mallorca", organitzadora de l'esmentada commemoració, vos tramet una salutació devota i respectuosa."

CALENDARI MALLORQUÍ DE 1931.—Tenim la satisfacció de poder fer públic que s'ha vist exhaurida l'edició d'aquest Calendari. Per Sant Tomàs ja no quedaven gaires exemplars dels 6.000 que se n'havien imprès.

ALMANAC DE LES LLETRES.—Com cada any ha sortit aquest Almanac, llaç d'unió dels nostres escriptors amb els de Catalunya. És aquest l'any XI de la seva publicació. Els socis de l'"Associació" el poden adquirir amb la rebaixa acostumada.

CONFERÈNCIES.—Aquest aspecte de les nostres activitats ha estat ben cultivat aquest mes, durant el qual s'han donat les següents conferències.

El dia 2 el senyor Francesc de P. Navarro tractà sobre "Leyenda y simbolismo de los animales marinos".

Va deixar de banda els problemes estrictament científics i ens presentà la mar en el seu caire fantàstic i legendari. En la impossibilitat de presentar el tema en síntesi, degut a l'enorme extensió, n'oferí alguns exemples que interessaren fortament a l'auditori.

I acabà amb la següent consideració que pel seu interès volem trans-

criure íntegrament: "He volgut entretenir-vos amb el propòsit íntim d'atreure la vostra atenció cap a les coses de la mar. L'aspecte de la civilització mediterrània té olor de mar i sabor de mar; plasmà en illes gregues i es sublimà a Grècia i Roma, quasi illes. Però jo, castellà entre mallorquins, m'atrevesc—tot i deixant de banda la meva polarització professional—a censurar-vos el vostre abandó de la mar. Per bé que la mar siga la vostra història i el vostre art, Mallorca, sorgida de la mar, de la mar sembla fugir; i la meravellosa Palma, la vostra ciutat, resta tangent a la badia, sols enllaçada a ella amb el breu cordó umbilical d'un moll comercial i la vella Palma, encaixada entre murades, en la seva rescent expansió ha gravitat damunt la plana polsosa en lloc d'iniciar l'abraç permanent i progressiu a la mar i cenyir-se a la majestuosa corba de la badia. Si el panorama urbà ja ens parla del vostre allunyament de la mar, crec veure en la vostra vida intel·lectual una ànsia d'apartament del vostre insulisme amb el corresponent oblit de la mar. Jo voldria dur-vos al bon camí. No oblideu la mar. Pensau en la mar, font de vida, d'art i de ciència".

El bell parlament d'En Navarro il·lustrat amb adequades projeccions fou llargament aplaudit i molt felicitat el seu autor.

El dia 11, conferencià En Bartomeu Forteza sobre "Les idees centrals de La Decadència d'Occident, de Spengler". Fou el seu treball una brillant síntesi de la filosofia spengleriana que no resumim perquè pròximament es publicarà íntegre en aquestes mateixes pàgines. L'autor rebé moltes mostres d'aprovació per part de l'auditori.

El dia 23 ocupà la tribuna N'Elvir Sans, Cap de la Secció d'Administració Local.

L'amic Sans, en la seva conversa "Comentaris a l'Estatut Municipal", ens parlà, en forma popular i prescindint de tecnicismes i detalls propis solament per a persones versades en la matèria, de l'orientació d'aquesta obra del març de 1924, fent-ne una desquisició crítica i dient d'ella, que si bé té algunes coses poc pràctiques i de difícil implantació, la majoria dels seus extrems són immillorables i representen uns dels avenços més grans dins la legislació municipal mundial.

Els extrems que tractà foren els següents, el sol enunciat dels quals ens mostra la seva importància: Necessitat que els coneixements en matèria municipal es facin populars; la situació dels tècnics quant a l'orientació corporativa; l'Estatut i la dona; els drets i les obligacions dels ciutadans; la llei del 77, de l'11, del 18, i les altres disposicions anteriors a l'Estatut; l'Estatut, ¿obra de la Dictadura?; els dos llibres de l'Estatut i l'autonomia municipal; diferents Municipis i diferents classes d'Ajuntaments; les Corporacions del Municipi; les Entitats menors, les Mancomunitats i les Agrupacions; la personalitat del batle, el seu nomenament, destitució i exoneració; alteracions dels termes municipals (agregació, segregació, fusió i desaparició); el govern de gerència i el de comissió; el règim de tutela; importància i significació del *quorum* i del *referendum*; la municipalització dels serveis; del silenci administratiu i dels recursos; el règim econòmic i financer dels Municipis; l'administració dels cabals i la justificació i liquidació dels comptes; dels presuposts ordinaris i extraordinaris; de les contribucions especials; de les exaccions municipals en general; dels drets i taxes; del règim de carta municipal; i del caràcter dels càrrecs públics d'elecció municipal.

El conferenciant sabé presentar de manera tan planera i senzilla tots aquests extrems que la concurrència tragué una clara idca i un concepte exacte del que és l'Estatut Municipal vigent.

El parlament de N'Elvir Sans va ésser molt aplaudit.

Finalment, el dia 31 En Bartomeu Darder i Pericàs ens parlà d'“Els mètodes moderns de recerca d'aigües subterrànies”.

La conferència del catedràtic de l'Institut Nacional de Tarragona versà sobre els tres mètodes d'investigació d'aigües subterrànies: el geològic, el geofísic i el ràbdic.

Els mètodes geològics es fonamenten en la relació entre la marxa de les aigües subterrànies i l'estructura del terreny. El geòleg, amb mapes i talls geològics aconseguix deduir amb certa aproximació el camí de les aigües subterrànies i, conseqüentment, pot eliminar les zones en què és inútil la construcció de pous. Ha d'ésser, però, més prudent en indicar el lloc més apropiat per a fer-los, ja que amb freqüència la geologia no permet precisar la situació de les venes aquíferes més importants.

Explicà els mètodes geofísics i va fer notar que són d'aplicació molt cara, i per això sols s'han d'utilitzar en les grans conques i com estudi patrocinats per l'Estat.

La tercera part de la conferència va ésser dedicada a explicar els mètodes ràbdics o siga l'ús de la vergueta i pèndol dels saurís. Remetem el lector al número de juny de L. N. T. on es publicà un interessant treball sobre aquest tema del mateix autor. Va presentar el conferenciant uns gràfics que permeten—digué—a la nova ciència ràbdica guaitar al camp de les matemàtiques.

Va acabar comparant els tres mètodes i deduí que per a les grans investigacions és convenient emprar els mètodes geològic i geofísic combinats; però pel proveïment d'aigües per finques o poblacions creu preferible l'estudi geològic i el ràbdic.

El conferenciant va ésser molt felicitat per la seva disertació en una matèria tan nova en el camp científic.

JOVENTUT ESCOLAR

CURSETS I CONFERÈNCIES.—Es començaren unes converses sobre Astronomia a càrrec del senyor Miquel Oliver.

Ha acabat el cuset de Microscopia que començà el 15 d'aquest mes a càrrec dels estudiants de Llicenciatura Joan Mnntaner i Jaume Garau.

EXCURSIONS.—S'efectuà una excursió al Castell d'Alaró, del qual foren visitades les dependències i l'oratori, on va ésser admirat el bell retaule assentat damunt marbre nostrat de Solleric. Després de dinar, tot al voltant d'un foc que els excursionistes encengueren per preservar-se de la freda boira, l'arquitecte Sr. Guillem Forteza va donar una molt interessant conversa històrica sobre el dit castell.

El següent diumenge es va fer una excursió al pi dels Montcades que com la anterior va estar molt animada.

Uns companys de “Palestra” han establert un campament que ha durat tres dies, al qual s'han ajuntat elements nostres; a l'arribada a Palma foren rebuts per nombrosa representació de “Joventut Escolar” que ha organitzà pel dia 28 una excursió a Pollença per visitar el campament i retornar amb els simpàtics companys de “Palestra”.

E L S L L I B R E S

P. CORNELI TÀCIT.—*Annals*.—Vol. I.—Traducció de Ferran Soldevila.—Fundació Bernat Metge.—Barcelona—122 pp.

Un nom nou, per la F. B. M., és el del traductor de P. Corneli Tàcit: Ferran Soldevila, prou conegut, però, dins la vida literària catalana.

Els "Annals" de Tàcit assenyalen, dins la història de l'escriptor llatí, el punt més alt i més perfecte de la seva obra; és on brilla amb fulgor més accentuat el seu estil. Com obra literària tots els comentaristes estan d'acord de fer l'elogi dels "Annals", considerant-los com una obra mestra d'un dels més grans escriptors del món. No ha obtingut el mateix èxit, sinó al contrari, fondes discrepàncies, la personalitat de Tàcit com a historiador. A fer una relació documentada i crítica d'aquelles discrepàncies dedica Ferran Soldevila una part important de la Introducció que precedeix la versió catalana dels "Annals".

Comentadors de totes les èpoques han coincidit d'apreciar i lloar les qualitats literàries de Tàcit. Racine va anomenar-lo el més gran pintor de la antiguitat; altres han posat de relleu la seva personalitat com a orador; com a poeta és d'una magnificència singular i alguns han admirat en ell un gran tràgic.

Tres tipus de frase, i altres manco característics, ha vist Soldevila en l'obra de Tàcit; la manera curta, estil tallat de frases ràpid; la manera allargada, com va definir-la Courbaud, en virtut de la qual l'autor dels "Annals" allarga tant com li plau la frase, afegint-hi una nova idea quan sembla que aquella està, o pot estar, ja acabada; i la manera de la frase densa o condensada que arreplega, al voltant d'un verb principal, tota una sèrie de circumstàncies.

Entre les excel·lències de l'obra de Tàcit cal incloure: l'aspiració a ennobrir la història i fer-la servir de guia de la humanitat, grandesa d'estil, profunditat de pensament, penetració psicològica, poesia, emoció; ¿què més pot demanar-se per fer de la figura de l'escriptor llatí una de les més grans dins la literatura mundial?

En traduir Ferran Soldevila a la nostra llengua els "Annals" s'ha esforçat a conservar tot el que és possible conservar de l'autor, empresa difícil perquè sempre ha estat considerat de traducció laboriosa i fins i tot s'ha dit que no era traduïble. Per això—diu Soldevila—en algun passatge ha estat sotmès el català a un exercici violent, perquè no desaparegués la valor estilística del passatge original.

I SEU.—*Discursos*.—Vol. I.—Traducció de Josep Vergés.—Fundació Bernat Metge.—Barcelona—106 pp.

Sis discursos conté el Vol. I que ens dóna la F. B. M. dels dotze que s'han conservat de l'orador grec Iseu, el mestre de Demòstenes.

De la importància d'Iseu se'n tindrà idea en apreciar que si bé Demòstenes

va superar, en eloqüència i fama, el seu mestre, també d'aquest va aprendre a dividir els discursos i presentar la matèria de manera que produís el màxim efecte i d'Iseu va també aprendre Demòstenes la seva característica vehemència.

Aquesta influència d'Iseu damunt Demòstenes és tan sensible, a voltes, que es va formar la llegenda que era Iseu l'autor d'alguns dels discursos del seu deixeble.

Tota l'activitat d'Iseu va dedicar-la a l'oratoría forense. La majoria dels discursos que s'han conservat es refereixen a qüestions d'herències, la qual cosa és demostració evident que aquests foren els afers, més que altres judicials, que donaren a Iseu la fama d'hàbil micer i de coneixedor del dret d'Atenes.

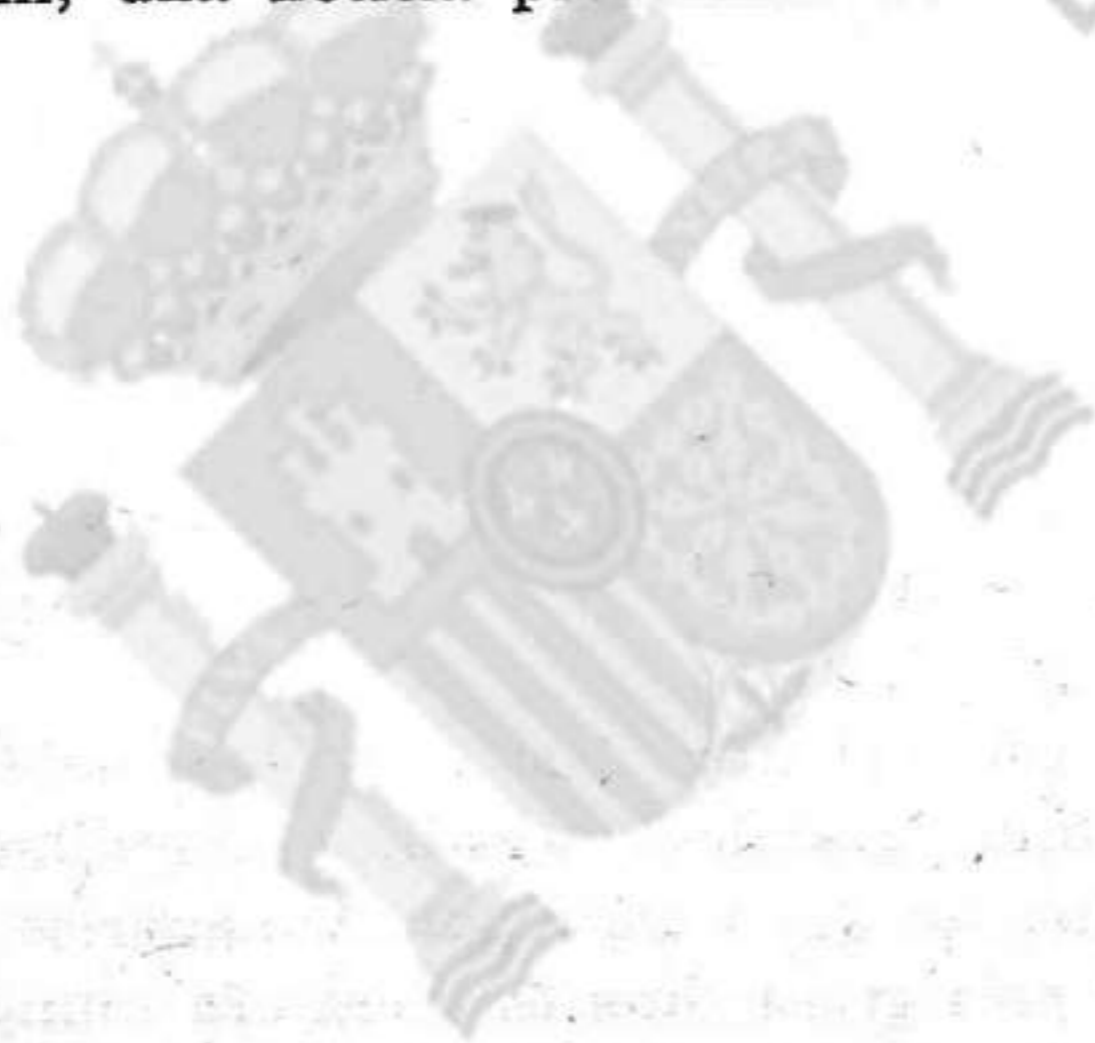
Quant a l'estil, tant en precisió de llengua com en simplicitat d'expressió, en claretat i elegància imita Iseu a Lísius, del qual no fou deixeble, però si successor en el fòrum, si bé com no té els dots naturals de Lísius, ha d'apellar Iseu a un art més treballat.

És Iseu un dels deu oradors àtics i fou inclòs dins aquesta classificació per la seva subtilitat en la presentació de la prova.

L'oratoría en mans d'Iseu es torna una tècnica; és un innovador, perquè més que un artista és un advocat que domina tots els recursos de l'oratoría judicial. Com a gran advocat l'admiraven i consideraven els seus contemporanis.

Els seus discursos, a més, tenen l'interès d'ésser documents de gran valor sobre la vida familiar d'Atenes i són les principals fonts d'estudi del dret del seu temps sobre herències.

Josep Vergés, que ja ha fet altres traduccions per la F. B. M., a més d'una curta però completa i aciençada introducció, ha fet per cada discurs dels sis d'aquest volum, una notícia preliminar de suma utilitat pel lector.

L E S A R T S

CONCERTS

CLAUDIO ARRAU

Dintre del curs de l'“Associació de Cultura Musical” ens fou presentat aquest pianista xilè en un concert donat el dia 9 d'aquest mes.

La primera obra que executà, *Preludi i fuga en do diesi major*, de Bach, ens va fer ja endevinar que estàvem davant d'un pianista extraordinari. Però va refredar els nostres entusiasmes la interpretació donada al *Rondó en sol major*, de Beethoven, que més que d'aquest autor semblava música chopiniana, tal com Arrau ens la va fer oir. L'última peça de la primera part del programa, *Variacions sobre un tema de Paganini, op. 35*, Brahms, era aposta per a lluir les enormes facultats que com a virtuós té aquest pianista, però el seu mèrit com a artista no se'ns havia revelat encara.

Això succeí plenament en la segona part dedicada tota a Chopin. Arrau va convèncer en absolut l'auditori que es va sentir subjugat i l'aplaudí amb justícia llargament.

La tercera part, composta d'obres d'Strawinsky, Debussy, Liszt i Balakirew confirmà la vàlua del concertista que sentíem aquí per primera vegada.

A precés de la concurrència, s'organitzà un concert extraordinari pel dia següent que es vegé també molt concorregut. En ell, el senyor Arrau renovà el triomf del dia anterior.

* * *

Per manca de lloc unes vegades i altres per absència del qui escriu aquestes notes, no hem pogut ressenyar aquest any tot el nostre moviment musical. Entre els concerts assenyalats dels quals no n'hem fet menció hi figuren els que donà pel mes de juny el pianista Alexandre Uninsky. En fer, doncs, constar les llacunes que ha presentat enguany aquesta Secció, feim vots perquè la vida musical de l'any vinent siga digna d'una capital de la importància de Palma i adrecem la nostra felicitació al seu animador, Mn. Joan Thomàs, a la infadigable voluntat del qual devem tot quant en música se'ns ofereix.—E. P.

RECULLS DE FORA

A l'Escorial, on tenia la residència, morí el prestigiós Agustí P. Restituto del Valle Ruiz. El P. del Valle, literat, home de fina sensibilitat artística havia passat anys a la nostra illa, on lligà relacions literàries que han servit a la coneixença espanyola dels nostres poetes, als que no negà la seva fervorosa simpatia. Era autor de diverses obres, entre elles un volum de poesies, i prologà les *Líricas* de Mn. Costa.

Per iniciativa de la Reial Acadèmia Espanyola, la "Junta de Parques Nacionales" de Madrid va inaugurar el 23 de novembre un monument a la memòria de Juan Ruiz, Arxiprest d'Hita, autor famós del *Libro del Buen Amor*, a l'indret de la serra del Guadarrama conegut per "Peña del Arcipreste".

El monument consisteix en un munt de roques, amb una inscripció que diu "1330-1930. Al Arcipreste de Hita, cantor de esta Sierra, donde gustó las aguas del Rio de Buen Amor.

"Cerca la Tablada
la sierra pasada
falléme con Aldara
a la madrugada.

"Caminante de este puerto una mañana de marzo de 1329".

A un costat d'aquest monument, formant-ne part, hi ha una font que se'n dirà "Fuente de Aldara" i a l'altre costat una mena d'arqueta rústega per a guardar un exemplar de l'obra de l'Arxiprest a disposició dels caminants.

S'ha de conèixer la significació extraordinària de l'obra de Juan Ruiz, suma literària catorzencentista, en la literatura castellana, per reconèixer i assaborir la justesa d'aquest homenatge.

Per cinc vots contra dos fou adjudicat en votació nominal el Premi Creixells d'enguany a la novella "Laura a la ciutat dels Sants" de Miquel Llor; els dos vots minoritaris anaren per "L'Amor retrobat", de Carles Capdevila.

Dia 14 tengué lloc el VIIIe àpat anual de la Fundació Bernat Metge a l'Hotel Ritz de Barcelona. El director, Joan Estelrich, donà compte de les tasques de la Fundació que mostren la intensificació de l'aportació d'aquesta "al patrimoni comú de la cultura catalana, que serà en definitiva l'arma

més segura per al triomf dels nostres ideals i per a consolidar-lo en forma que tota força humana sigui impotent per a destruir-lo", com deia la carta del Sr. Cambó llegida en el sopar.

* * *

Una altra efemèride cultural digne d'esment fou la sessió commemorativa del bimil·lenari virgilià celebrat el mateix diumenge 14 de desembre al Paraninf de la Universitat barcelonina amb la col·laboració de la Universitat, de la F. B. M. i de la societat Dante Alighieri. Parlaren, el Director de les Escoles Italianes, qui llegí un treball sobre *La romanità di Virgilio*; J. Estelrich i Carles Riba, qui llegí una seva traducció de l'Egloga IV; el Prof. Joaquim Balsells que llegí un interessant discurs sobre Virgili, i clogué l'acte el Rector Dr. Soler i Batlle.

* * *

Són d'esmentar dues conferències recents sobre la nova arquitectura. La primera, de l'arquitecte R. Puig Gairalt, apologia de "la nova arquitectura, estil de la nostra època". L'altra de l'arquitecte Nicolau Rubió i Tudurí, *mise au point* de la qüestió, al Conferentia Club, amb la curiosa innovació de tres personatges que discuteixen en escena la tesis proposada.

* * *

A la matinada del 24 de novembre passat s'evadí de presons militars de Madrid, on estava detengut, el Comandant Franco. El 13 de desembre rebentà a Jaca un moviment militar sediciós que fou dominat per les forces governamentals, les quals derrotaren a les rebels prop d'Ayerbe. L'endemà es sublevaren bona part dels aviadors de *Cuatro Vientos*, llençant proclames republicanes damunt Madrid, essent també dominat aviat l'intent, i fugint en avió el general Queipo de Llano i el comandant Franco, que arribaren a Portugal. Dia 15 fou proclamat arreu d'Espanya l'estat de guerra, i restablert la censura de premsa. Aquest és el panorama actual. Aquest mateix mes En Cambó donà a Madrid les seves notes i manifest exposant la seva opinió sobre els problemes governamentals d'Espanya, acaparant l'atenció de la premsa, fins que li passaren davant els aconteixements esmentats.

* * *

De l'estranger, una laboriosa crisi francesa, amb la caiguda del govern Tardieu, que no pogué superar la commoció de l'*affaire Oustric* i intents fallats de governs Barthou i Laval, fins a la constitució d'un gabinet Steeg recolzat en l'esquerra.

* * *

I d'Alemanya, els significatius desordres a l'entorn de la cinta de la novella de Remarque "Res de nou a l'Oest".

* * *

Decididament, ens estam posant de moda. No és solament el turisme internacional qui s'ha adonat de nosaltres, sinó que també als estudiosos, més de fora que de dintre casa, els ha entrat la lloable fallera de conèixer la nostra illa i les nostres coses. Vegeu:

El portuguès de naixement, però tan català, Gonçal de Reparaz (fill),

està acabant la seva tesi a la Sorbona que tractarà de la Història de la Cartografia catalana en l'edat mitja, tema que ens toca tan d'aprop.

Mlle. Voillot, deixeblla de l'orientalista Gabriel Ferrand, també prepara la seva tesi en la que estudiarà a fons l'atlas dels Cresques, les seves llegendes i les fonts dels seus autors.

El catedràtic de la Universitat de Roma, Riccardo Riccardi, treballa en una monografia geogràfica sobre l'arxipèlag balear. Ha visitat Mallorca l'estiu passat i hi tornarà la pròxima primavera.

I un francès, Pierre Monbeig, deixeble del geògraf Demangeon, està també preparant un treball sobre Mallorca.

Ens en felicitem, tot i esperant els treballs que els nostres, amb major obligació, deuriem produir sobre aquests temes i altres semblants.

* * *

La revista "La Paraula Cristiana" publica un article titolat "Ordre" que amb gust subscrivim, i ens plau transcriure'l a continuació per fer-lo conèixer als nostres lectors:

«Paraula políticament compromesa és la paraula ordre. Quan es parla de partits o d'elements d'ordre, hom es forma de seguida la idea de burgesies interessades a deixar el món ben intacte, perquè qualsevol canvi podria ésser un risc per a llurs possessions. No es tracta, doncs, d'idees d'ètica, o de justícia commutativa o distributiva, o d'obediència a les lleis justes: es tracta de posar les forces armades de l'Estat, que són de tothom, al servei dels qui estan en possessió dels béns materials, prescindint de la manera com els han adquirits. Es tracta, ço és, moltes vegades de la defensa armada del desordre moral.

Que això passi, ja és lamentable, però ho és molt més que entre els elements d'ordre així entesos hi sigui comptada l'Església, i això, no solament pels seus enemics, interessats a vilipendiar-la, sinó àdhuc per alguns fidels que s'esmercen massa poc a extreure els sucus vitals del Cristianisme.

L'acatament a les autoritats legítimes i l'obediència a les lleis justes que preceptua l'Església, és cosa molt distinta de la defensa exclusiva de l'ordre exterior, de la legalitat estatuïda, del fet acomplert, distintiva de tots els poders fundats en la força. A tot arreu hi haurà delictes polítics independents de la llei moral, molt més severament castigats que els crims contra la propietat i contra el dret sagrat a la vida. No fa gaires anys que un governant espanyol ho proclamava obertament. La Rússia soviètica, producte polític de la revolució més ultrancera, és una gran ergàstula on penen i moren els innombrables que no pensen segons l'ordre allí establert.

Els poders polítics, envejosos de la divinitat, sempre donaran a la veritat i a l'ètica oficial més valor que no a la veritat i a l'ètica real. Així hi ha pogut haver homes que han mort per la veritat, grans perseguits que han estat criminals davant l'Estat i sants davant Déu.

La proclamació de l'ordre extern per damunt de tot només podria acceptar-se cristianament allí on hi hagués la certesa de la coincidència entre el dogma oficial i el dogma real, tant de la raó com de la fe, entre la moral informadora dels codis polítics i la moral eterna del Decàleg i de l'Evangelí. Aquest cas, que encara necessitaria la fermança de la seva immutabilitat, equivaldria, si no ho fos, a una teocràcia.

No essent això possible, els cristians han de tenir ben apresada la idea de l'ordre que dona l'ètica catòlica. L'ordre és la disposició deguda entre els mitjans i el fi, i entre els fins immediats i l'últim. La primera aplicació de la idea de l'ordre és en la regulació de la vida moral. Quan totes les

accions d'un home van adreçades a fins honestos i aquests, al seu torn, miren de dret al fi últim, o sia a la glòria de Déu mitjançant la felicitat pròpia, en aquell home regna l'ordre més pregon, el que és intentat, simbolitzat i defensat per tots els altres quan són legítims.

Quan aquest ordre falta en la societat, quan l'autoritat és una usurpació o una tirania, quan la distribució de la riquesa és regulada per la injustícia, quan els drets més sagrats de la consciència o de la personalitat humana són declarats ilegals i perseguits per la força disfressada de llei, l'ordre extern no és res més que la guàrdia muntada entorn del desordre moral, el pecat convertit en gendarme agarrotador de la injustícia, nou desordre afegit al primer, congriador i moltes vegades justificació de totes les revoltes.

Creure que l'Església és sempre, per principi, el costat de l'ordre extern és creure que estava amb Neró contra Pere i Pau, i que sanciona amb la seva aprovació suprema damunt la terra—i per això mateix tan cobejada—totes les espoliacions, totes les persecucions, totes les injustícies.

Que hom malmeti la denominació de *dreta*, poc ens angunia, puix que no inclou cap idea fonamental a què no sigui possible de renunciar. Però ja començaria a ésser hora que els catòlics no toleressin més la profanació de la idea de l'ordre, fent-la servir de disfressa de l'únic desordre possible.

Si *dreta* vol dir defensa de l'ordre extern al servei de qualsevol legalitat positiva i de qualsevol ordenament social, àdhuc muntat a base de la injustícia; declarem sense giravolts que no som *dreta*. Si s'ha de construir un muntatge social o polític per tal de protegir la possessió injusta, que se la bategi com es vulgui, que se'n digui escola o partit de *dreta*, o conservador, però que no se'n digui partit d'ordre, ni molt menys catòlic, ni pretengui comprometre l'Església, ni tan sols obligar els catòlics a prestar-li ajuda. No hi ha més ordre que el moral, basat en la justícia, i els que d'ell es deriven, ni hi ha més cristianisme que el que va fundar el Crist.

Ja estem cansats de sentir-nos confondre amb les organitzacions que, amb qualsevol d'aquests noms, s'alimenten i s'enriqueixen dels fruits del desordre moral, de l'ofensa a Déu, de l'anarquia del món dels esperits, de la justificació de la mort i de l'infern. No hi ha, al fons del fons, altre desordre que el pecat, i ni l'Església, ni els seus fidels, no poden arrengher-se en defensa seva.

Partit d'ordre serà només aquell que defensarà l'ordre de la justícia. Justícia commutativa entre els homes i entre els pobles, justícia distributiva entre governants i governats, justícia social entre patrons i obrers. Si l'ordre extern actual ha de servir per voltar de camps atrinxerats les possessions arrabassades als seus propietaris legítims, no podem ésser conservadors d'aquest ordre, perquè seriem factors del desordre fonamental, de l'única veritable anarquia.

No som revolucionaris. No hem cregut mai que una convulsió deixi conreats els camps i les ciutats senceres. Però som enamorats decidits del treball incansable de depuració de la humanitat amb el ferment de l'Evangelí, encara que aquesta bullida profunda hagi de destruir possessions seculares, submissions legals il·legítimes, interessos profitosos per a pocs i ruïnosa per a molts.

Cerquem el regne de Déu, i tota la trencadissa que pugui anar fent la seva implantació, la contemplarem sense vessar una llàgrima.»

N O T I C I A R I

CINQUANTENARI DE L'ARQUELÒGICA

Dia 30 d'aquest mes es reuniren a l'Hotel Victòria bon nombre de socis de la Societat Arqueològica Lulliana, per tal de celebrar amb un banquet el cinquantenari de l'entitat.

Acabat el dinar, el President, Sr. Faust Morell, s'alçà i feu un breu resum de la vida social durant aquest mig segle. L'acte resultà cordialíssim i els assistents es separaren fent vots per la marxa ascendent de l'Arqueològica, de tan noble història.

TURISME

El moviment turístic cap al port de Pollença reprèn novellament. Els hotels reben nombroses peticions d'estatge. Per tot arreu s'aixequen cases i no són poques les que estan en projecte. Prest, evidentment, Pollença serà el lloc preferit pel turisme.

La companyia "Anderson, Green & Co. Ltd.", de Londres, organitzadora de grans viatges de turisme, notifica ja per l'any propvenient un creuer important amb escala al nostre port. La nau triada és "Orontes" de 20.000 tónes i salparà àncoras a Southampton el 23 de maig vinent.

Són arribats al nostre port els navilis alemanys "Ubena" i "Urazamo".

S'han vists a Londres tretze representants d'altres tantes nacions europees per estudiar la causa del descens en el moviment turístic. Es comprovà la minva extraordinària en els passatgers de primera classe i no tant en els de segona i tercera. També remarcaren la disminució de turisme vers la Costa Blava d'Itàlia i el progrès vers Mallorca i Màlaga.

Per tal d'acréixer el turisme marítim, que dissortadament és quasi nul al nostre port, el gerent d'"Anglo-Majorcan Association" Mr. Baldwin, l'ha iniciat ara amb l'embarcació "Malvarosa" feta aposta per passeigs de mar. Té 16 metres d'eslora, 3'25 de mànega i 1'25 de puntal, i una velocitat de 12 milles. A la proa porta una cabina saló per 20 passatgers de primera i 50 de segona. Fa el servei, per ara, entre Ciutat i Cala Figuera.

REGIONALISME

Durant l'ominosa actuació del dictador sevillà era quasi un crim dir-se regionalista. La unitat de la pàtria perillava i calien totes les seguretats perquè no perillàs. Avui ja es pot ésser regionalista, que val a dir que els que ho eren durant els temps adversos i ho són encara poden eixir de les catacumbes i fruit de la llum del sol. Mes ¡oh canvis del temps! abans no n'hi havia cap ni per remei, avui grollen en prolífica generació expontània, i parlen de la personalitat de Mallorca, que pretenen remuntar a ultrança.

Si són sincers els seus propòsits, benvinguts sien; sinó, esperem una altra bufadeta de vent i la conseqüent virada.

CULTURA EIVISSENCA

La nova entitat cultural "Ca Nostra" rescentment creada a l'illa veïna i de la que n'hem parlat ja en aquestes notes, acaba d'exposar al públic el seu programa a descabdellar. En primer lloc estudiarà la personalitat del poble a través de les manifestacions històriques i actual. També fomentarà aquelles activitats que ajudin a reeixir la desús dita personalitat en un sentit de continuïtat històrica. Admetrà socis actius, col·laboradors i protectors. Hi ha les seccions d'Història i Llengua (Arqueologia, Arxius, Bibliografia, Publicacions, Etnografia i Folklore), Ciències Naturals, Art i Turisme.

El President actual Sr. Macabich, amb aquesta entitat cultural, acaba d'omplir un buit, que la joventut estudiosa feia temps que sentia.

Veim que el conreu de la llengua, sense dir quina, no és preterit. Suposam que la catalana, en la seva varietat dialectal, tindrà el lloc preeminent que li pertoca i que bé se mereix, atès l'oblit oficial en què sempre fou tenguda.

Desitjam a "Ca Nostra" els millors èxits en la seva actuació.

CARRETERES

Per acord de la Diputació són represes les obres de la carretera que ha d'unir Andraitx amb Capdellà.

ESCRIPTOR ALEMANY

Fou hoste nostre l'escriptor alemany Pau Franke que volta el món. És estat per Oceania, Austràlia, Àsia, Àfrica i les dues Amèriques. És autor de llibres de Psicologia i Ètica cultural.

LA COLLITA D'OLIVA

Ja és acabada aquesta collita i també la tasca a les tafones. La poca oliva aplegada, la major part encara atacada de la mosca, ha donat poc oli i de qualitat inferior.

FR. JUNÍPER SERRA

A la vila de Petra fou celebrat solemniament el 217.^è aniversari del naixement del clar petrenc, Juníper Serra, colonitzador i apòstol de Califòrnia Septentrional.

La tarda del dia 24 del passat mes un estol de nins i nines tiraren flors al peu de l'estàtua i es donaren visques en honor del fill preclar de Mallorca.

Per l'any vinent es pensa donar a aquest acte més solemnitat, convidant-hi l'Ajuntament i Diputació de Ciutat. Tot s'ho mereix Fr. Juníper, honor de nostra raça.

UNA CONFERÈNCIA SOBRE RAMON LULL

Don Miquel, fill de l'ex-Governador P. Lloses, ha donat una conferència al "Centre Catòlic" d'Olot, sobre el gran polígraf mallorquí. L'ha donat en la nostra llengua i després l'ha publicat sota el nom d'"El retorn de Ramon Llull" ¡O tempora, o mores!

NOVA SOCIETAT

S'ha constituït la nova entitat "Energia Elèctrica de Mallorca S. A.". Les persones que componen el Consell d'Administració són mallorquines; el capital

MINISTERIO
DE CULTURA

